

BİRİNCİL VE İKİNCİL SÖZLÜ KÜLTÜR BAĞLAMINDA SANAL ORTAMDA ŞİİR PAYLAŞIMLARI VE TİPLEŞME

Sharing of Poems in Virtual Platforms in the Contexts of Primary and Secondary Orality and Typification

Yrd. Doç. Dr. Gökhan TUNÇ*

ÖZ

Günümüzde şiire olan ilginin azaldığına yönelik genel yargının aksine sanal ortamda birçok şaire ait şiir ya da mısra paylaşımının var olduğu ve bu paylaşımın sanal ortam kullanıcıları tarafından çok fazla beğeni topladığı gözlemlenmektedir. Söz konusu durum, şiire duyulan ilginin azaldığına yönelik iddiaların da sorgulanması gerektiğini düşündürür. Bu bağlamda makalede şiire olan ilginin azaldığını söylemenin yerine ona duyulan ilginin nitelik değiştirdiği savlanmıştır. Öte yandan bu mısra/şiir paylaşımının birçoğunun atfedildikleri şaire ait olmaması dikkat çekicidir. Söz konusu yanlış paylaşımlar nedeniyle sanal ortamda bilgi kirliliğinin yaşandığına yönelik genel bir algı var olmuş ve bu paylaşımlar eleştirilmiştir. Bu makalede ise özellikle ikincil sözlü kültür, tipleşme kavramları merkezinde söz konusu durum anlamlandırılmaya çalışılmıştır. Bahsedilen çabada ilk olarak Walter J. Ong'un ikincil sözlü kültür kavramı çıkış noktası olarak ele alınmıştır. Ayrıca Ong'dan yola çıkarak Karac'oğlan gibi sözlü kültür tipleri aracılığıyla bir şiirsel gelenek oluştuğunu ileri süren Öcal Oğuz'un tipleşme kavramına başvurulmuştur. Bu şekilde ikincil sözlü kültürde de şair tiplerinin oluştuğu ve onlara şiirler atfedildiği savlanmıştır. İfade edilen çerçevede Cemal Süreya, Mevlana, Can Yücel gibi şairlerin gerçek şair kimliklerinin yanı sıra tipleşme özelliği gösterdikleri vurgulanmıştır. Buna göre Cemal Süreya aşk konulu şiirler yazan şair tipi; Mevlana ve Can Yücel, hayata dair öğütlerde bulunan şair tipine dönüşmüştür. Ayrıca sanal ortamlarda kullanıcıların bir şaire ait ürünü başka bir şaire atfetmeleri durumuyla cönkler arasında paralellik kurulmuştur. Makalede son olarak yazarı bilinmeyen şiirlerin söz konusu şairlere atfedilmesi ya da yazdıkları şiirlere bu şairlerin isminin yazılması durumu şiirsel mülkiyetin yitimi olarak anlamlandırılmıştır. Bahsedilen durumun kelimelerin metalaştığı, yazarların mülkiyetindeki metalara dönüştüğü düşünülen bir dönemde gerçekleşmesinin önemine dikkat çekilmiştir.

Anahtar Kelimeler

Birincil sözlü kültür, ikincil sözlü kültür, tipleşme, şiirsel mülkiyet, sanal ortam.

ABSTRACT

Although there is a general perception urging that interest in poetry is declining nowadays, however, it is observed that there are sharing of poems and lines from many poets in the virtual platforms and they attract a considerable interest of other people. The mentioned fact gives rise to thought that the claims on declining interest in poetry should be questioned. In this context, here it is argued that there is a shift in the character of interest in poetry rather than a decline. On the other hand, it should be stressed that these poems and lines do not belong to the attributed poets in many cases and this fact can be realized at the first sight. The determinations concerning the matter generally criticize the mentioned misleading and assert that there is information pollution on the internet. In this article, it is aimed to explain the matter in the contexts of secondary oral culture and "typification" concepts. In this study, firstly, Walter J. Ong's concept of the secondary oral culture in the advanced technological means is determined as the starting point. By relying on Ong, we also applied to Öcal Oğuz's concept of "typification" which asserts that there emerged a poetic tradition thanks to oral culture personalities like Karac'oğlan. Thus, it is claimed that poet types emerged and poems have been attributed to them in the secondary oral culture. In this context, it is stressed that the poets like Cemal Süreya, Mevlana, Can Yücel have shown the peculiarity of "typification" as well as their real identity as poets. Accordingly, Cemal Süreya has been turned to a poet writing poems about love while Mevlana and Can Yücel have been portrayed as hortative poets. Here, presence of a parallelism between the attribution of a poet's poem to someone else in the virtual platforms and "cönks" have been asserted. Finally, in the article, the attribution of anonymous poems to the mentioned poets or writing the names of them instead of the original poets is defined as the losing of poem's ownership. It is also stressed that the mentioned situation has especially occurred in a period when words are merchandised under the ownership of writers.

Keywords

Primary orality, secondary orality, typification, poetic ownership, virtual platform.

* Anadolu Üniversitesi, Açıköğretim Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, Eskişehir/Türkiye, gokhantunc@anadolu.edu.tr.

Şiirin geleneksel kültürdeki işlevini ve önemini 21. yüzyılda kaybettiğine ve şiir kitaplarının satılmadığına yönelik eleştiriler ve düşüncelere karşılık sanal ortamda birçok farklı şaire ait ürünlerin paylaşımlarının yoğunluğu dikkat çekmektedir. Benzer şekilde son zamanlarda yaygınlaşan ve popülerleşen #şiirsokakta hareketi de şiire yönelik ilgiyi açığa vurmaktadır. Dolayısıyla şiire olan ilginin yok olduğunu söylemenin yerine biçim ve nitelik değişikliğine uğradığını ileri sürmek daha akla yakındır¹. Bahsedilen durum çok yönlü bir niteliğe sahip olsa da bu makalenin çerçevesi göz önünde bulundurularak bilhassa sanal ortamda şiir paylaşımlarıyla ilgili tipleşme özelliği üzerinde durulabilir. Şiir paylaşımlarıyla ilgili en dikkat çekici durum ise paylaşılan şiirler ve bu şiirleri yazdığı iddia edilen şairlerdir. Ayrıntılı bir şekilde bakılmaya ihtiyaç duyulmadan sanal ortamda paylaşılan şiirlerle bu şiirleri yazdığı iddia edilen şairlere ilişkin verilen bilgilerin doğru olmadığı rahatlıkla ileri sürülebilir. Bahsi geçen yanlış bilgilerin dökümü yapılarak sanal ortamda şiir paylaşımını odağında yaşanan bilgi kirliliğinin boyutuna dikkat çekilebilecek olsa da bu yazıda böyle bir çabaya girilmeyecektir. Bunun yerine sanal ortamda paylaşılan ve yanlışlıkla Cemal Süreya, Can Yücel ve Mevlana gibi farklı şairlere atfedilen şiirler merkeze alınarak dile getirilen olgunun nasıl ve niçin yaşandığı, bu olguyu nasıl anlamlandırmak gerektiği sorgulanacaktır. Bahsedilen üç şairin yanı sıra Orhan Veli Kanık, Nâzım Hikmet, Edip Cansever, Turgut Uyar, Küçük İskender gibi şairlerin isimleriyle de birçok şiirin paylaşıldığı, ancak aynı şekilde paylaşılan birçok ürünün şa-

irlere ait olmadığı görülür. Bu makale çerçevesinde yalnızca Cemal Süreya, Can Yücel ve Mevlana'ya atfedilen ürünler değerlendirilecektir. Söz konusu üç şairin seçilmesinin nedeni ise sanal ortamda var olduğu iddia edilen tipleşme durumunu somutlamak için işlevsel öneme sahip olmalarıdır. Öte yandan şairlere ait örneklerin seçiminde kullanılan sitelerin rastlantısal olduğu söylenmelidir. Bunun nedeni ise, şairlere ait örnekendirilen ürünlerin birçok sitede tekrar edilmesidir. Örnek ürünlerin, aslına bağlı kalmak amacıyla internet sitesinde olduğu şekliyle verildiği de özellikle vurgulanmalıdır. Anlamlandırma sürecinde Walter J. Ong'un birincil ve ikincil sözlü kültür kavramı temel bir öneme sahip olacaktır. Ayrıca Öcal Oğuz'un "Birincil Sözlü Kültür Çağı ve Karac'oğlan Şiiri" adlı makalesinde öne sürdüğü sözlü kültürde var olan tipleşme kavramı da sözü edilen şairlere atfedilen şiirleri anlamlandırmak için başvurulacak başat kavramlardan olacaktır. Böyle bir çaba yalnızca 21. yüzyılda yaşanan bir olguyu değerlendirme boyutunu içermemektedir. Bununla birlikte sözlü kültüre ait varsayımları doğrulama konusunda da bir işleve sahip olacaktır. Nitekim Ong'un, ikincil sözlü kültürde birincil sözlü kültüre ait düşüncelere rastlandığını belirtmesi (Ong, 2003: 24), iki kültür arasındaki hem geçişliliği göstermekte hem de ikincil sözlü kültürde görünür olan bir unsurun birincil sözlü kültürdeki varsayıma dayalı unsur için bir kanıt olma özelliğine olanak tanımaktadır.

Walter J. Ong, *Sözlü ve Yazılı Kültür: Sözüün Teknolojileşmesi* adlı kitabında, yazı ve matbaayı temel alarak birincil ve ikincil sözlü kültür kav-

ramlarını ileri sürer. Ona göre yazı ve matbaa kavramlarının varlığını bile bilmeyen, iletişimin yalnız konuşma dilinden oluştuğu kültürler “birincil sözlü kültür” kategorisinde değerlendirilebilir. “Buna karşılık günümüz ileri teknolojisiyle yaşantımıza giren telefon, radyo, televizyon ve diğer elektronik araçların ‘sözlü nitelikleri’, üretimi ve işlevi önce yazı ve metinden çıkıp sonra konuşma diline dönüştüğü için ‘ikincil sözlü kültür’ü oluşturur” (Ong, 2003: 23-24). Sanal ortamda Cemel Süreya, Can Yücel gibi şairlere atfedilen şiirleri Ong’un kavram çiftlerinden ikincil sözlü kültürün içinde değerlendirmek yerinde olacaktır. Ancak öncelikle birincil sözlü kültür kavramı üzerinde durmak yerinde olacaktır.

Ong, adı geçen kitabında birincil sözlü kültürün temel özellikleri, düşünme ve şiir oluşturma şekliyle ilgili değerlendirmede bulunurken Milman Parry’nin Homeros’la ilgili çalışmasını çıkış noktası olarak kullanır. Parry’nin Paris’te hazırladığı doktora çalışmasında ortaya çıkan sav, “Homeros türü şiirlerin belli başlı hemen her özelliği”nin “sözlü birleştirme yöntemlerinin zorunlu kıldığı bir tutumluluğa” dayanmasıdır. Birleştirme yönteminin temel dinamiği ise heksametrik ölçüye dayanmaktadır (Ong, 2003: 34). Parry’ye göre “kelime ve kelime biçimi seçimi, heksametrik dize ölçüsüne bağlıdır” ve bu durum, örneğin kelimelere getirilen sıfatları belirleyici bir niteliğe sahiptir (Ong, 2003: 34). Parry, Homeros destanlarının dilinin nesilden nesile destan ozanlarının dize ölçüsünü tutturmak için koruyup ve/ya yeniden birleştirdikleri kalıplaşmış deyişlerin dilidir. Bu şekilde Parry’den sonra şiirde standart kalıpların dışında davranıldığını düşünen aydınlar

Homeros devri Yunan kültürü için kalıp deyişlerin değerli olduğunu fark ederler. Hatta şairlerin yanı sıra bütün sözlü düşünce dünyasının da bu kalıplardan yararlandığı ortaya çıkar (Ong, 2003: 37).

Öcal Oğuz “Birincil Sözlü Kültür Çağı ve Karac’oğlan Şiiri” adlı makalesinde Ong’un işaret ettiği sözlü kültürdeki kalıplaşma özelliğinden yola çıkıp Karac’oğlan’ı merkeze oturtarak halk şiiriyle ilgili özgün çıkarımlarda bulunur. Oğuz, hiçbir araştırmacının “Ben Karac’oğlan’ım ve bu şiirler benimdir, ben yazdım” diyen bir kişinin kaydına rastlamadığını, onun şiirlerinin kuşaktan kuşağa sözlü olarak aktarıldığını dile getirir (2003: 33). Oğuz’un vurguladığı nokta Karac’oğlan’ın şiirsel üretiminin sözlü olmasıdır ve bu nedenle onun sözlü kültürün içinde değerlendirilmesi gerektiğidir. Düşüncelerini bir adım öteye taşıyan Oğuz, sözlü kültürün içinde Karac’oğlan’ı sözlü kültür tipi olarak konumlandırır (2003: 33). Yaşadıkları var sayılan dönemle söylediklerinin yazıya geçirildiği dönem arasında yaklaşık yüz yıllık fark olan Karac’oğlan gibi şairler sözlü kültür ortamında artık birer tipe dönüşmüşlerdir ve bu kişiler etrafında sözlü gelenek üretimini devam ettirir (Oğuz, 2003: 33). Bu bağlamda Oğuz’a göre Karac’oğlan yazılı kültür içinde eser veren bir birey değil, sözlü kültürün yarattığı bir halk şairi tipidir. Ayrıca ona göre Karac’oğlan tipinin yanı sıra farklı tiplerden de bahsetmek mümkündür. Oğuz, bahsedilen düşüncelerini şöyle açıklar: “Türk halk şiiri geleneği içinde, şuh bir eda ile kadın güzelliklerini anlatmak Karac’oğlan tipi, sünni otorite karşısında alevi duyarlılığını dile getirmek Pir Sultan Abdal tipi ve haksızlık karşı-

sında silaha sarılmak Koroğlu tipi ile özdeşleştirilmiştir” (2003: 33). Sözlü kültür, üretilen şiirin içeriğine göre ürünü tiplere ait kılabilir. R. Aslıhan Aksoy Sheridan ise “Koroğlu, Karacaoğlan ve Pir Sultan Abdal Şiirine Birincil Sözlü Kültür Bağlamında Bakmak: Tarihsel Kişiler mi Sözlü Kültür Tipleri mi?” adlı yazısında Oğuz’un savlarını temel alıp Koroğlu, Karacaoğlan ve Pir Sultan Abdal gibi figürlerin tarihî değil edebî kahramanlar olarak yorumlamanın doğru olacağı düşüncesini ileri sürer: “Zira tarihi Koroğlu, Karacaoğlan ya da Pir Sultan Abdal şiirlerinde karşılaşılan mekân ve olaylar ise şiirden şiire değişmekte ve dolayısıyla bu şiirlerde, tekil bir Koroğlu, Karacaoğlan ya da Pir Sultan Abdal figürüyle karşılaşılmamaktadır. Bu bağlamda bu figürleri tarihî olmaktan ziyade edebî kahramanlar olarak yorumlamak daha yerinde olacaktır.” (Sheridan, 2008: 54). Yine Sheridan, Koroğlu, Karacaoğlan ve Pir Sultan şiirlerinin sözlü kültürde belli işlevlere karşılık gelen tiplerle etrafında üretildiği ve aktarıldığı görüşünü savunarak (2008: 57) Oğuz’un düşüncelerine eklenmiş olur.

Daha önce vurgulandığı gibi Ong, “ileri teknolojidenden yararlanan pek çok kültürde ve alt kültürde, derece derece, hâlâ birincil sözlü kültürden kalma düşünce biçimlerine rastlamak mümkündür” (2003: 24) diyerek birincil ve ikincil sözlü kültür arasındaki geçişliliğin altını çizer. Sanal ortamların ileri teknolojinin bir ürünü olduğu göz önünde bulundurulduğunda, Ong’un bahsettiği geçişlilikle birlikte, sözlü gelenekteki şairlerde olduğu gibi modern şairlerin var olan gerçek şiirsel kimliklerinin yanı sıra sanal ortamlarda belirli anlamlara gönderimde

bulunan şiirsel tiplere dönüştüğü de düşünülebilir. İleri sürülen düşünce ilk olarak sanal ortamlarda Cemal Süreya’ya atfedilen şiirlerle daha ayrıntılı ele alınabilir.

Sanal ortamlarda Cemal Süreya adıyla açılan birçok hesabın varlığından söz edilebilir. Bu durum Cemal Süreya’ya karşı var olan ilgiyi somutlar; ancak bu hesaplar incelendiğinde şaire ait olmayan birçok şiirin şaire aitmiş gibi gösterilmesi de dikkati çeker. Hatta bahsedilen durum, Ekşi Sözlük’te “Cemal Süreya’ya ait olmayan dizeler” adlı bir başlığın açılmasına, Cemal Süreya Kültür Sanat Derneği tarafından ona ait olmayan şiirlerin listelenmesine dahi yol açmıştır. Ekşi Sözlük’te bahsedilen başlığı açan kullanıcı “Cemal Süreya’ya ait olmayan dizeler” başlığını açarak bloglarda, twitter’da, facebook’ta vb. her sosyal mecra da “aptal saptal” dizelerin Cemal Süreya’ya aitmiş gibi gösterilmesinin önüne geçmek istediğini söyler (<https://eksisozluk.com/cemal-sureya-ya-ait-olmayan-dizeler--4466760>). Ancak bu kişiler söz konusu uğraşlarında başarılı olamamışlardır ve listeledikleri dizeler sanal ortamda hızla yayılmaya devam etmiştir. Cemal Süreya’ya aitmiş gibi gösterilen şiirlerden bir kısmı şöyledir:

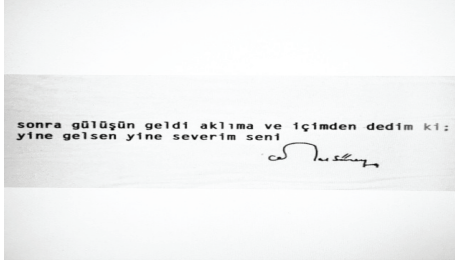
Sana yolculuk yapmak istiyorum.
Kes yüreğine giden bir bilet; “can” kenarı olsun

Cemal Süreya

(<https://instagram.com/p/4ZVoYsuPA/?taken-by=siirsokaktadır>)

Annzsinden
dayak yediđi halde.
yine "anne" diye ađlayan
bir çocuktur aşk.
CEMAL SÜREYYA

(<https://instagram.com/p/4orBGOuPxS/?taken-by=siirsokaktadır>)

(<https://instagram.com/p/4VTO7KOP3L/?taken-by=siirsokaktadır>)

Verilen örneklerin sayısı artırılabilir olsa da, örneklerle ilgili en dikkat çekici nokta, örneklerin aşk konusunda olmasıdır. Sanal ortamda Cemal Süreya'ya atfedilen şiirlerin hemen hepsinin aşk konulu olduğu gözlemlenmektedir. Aşkın niteliği ile özdeyişe benzeyen ya da aşk acısını anlatan sözler şiirlerde konu edinilir. Bu anlamda Cemal Süreya'nın gerçek şair kimliğiyle birlikte aşk konulu şiirler yazan bir şair tipine dönüştüğü ve aşk konulu şiirlerin ona atfedildiği ileri sürülebilir. Benzer şekilde ona atfedilen şiirlerde tıpkı Cemal Süreya'nın şiirlerinde olduğu gibi cinsellik, sözcük oyunları gibi özelliklere de rastlanmaktadır. Peki, Cemal Süreya'nın sanal ortamda aşk konulu şiirler yazan şair tipine dönüştümesinin nedenleri ne olabilir?

Cemal Süreya'nın aşk konulu şiirler yazan bir şair "tipi"ne dönüştümesinin olası birçok nedeni bulunmaktadır. Bütün şiirlerinin *Sevda Sözleri* olarak kitaplaştırılması, *100 Aşk Şiiri*'ni bir araya getiren bir kitap yayımlaması, aşk konulu şiirlerinin ve sözlerinin beğenilmesi, yaşadığı aşklar, Yaşar gibi bazı müzisyenlerin Cemal Süreya'ya olan ilgileri ve şiir kitabına müzik klibinde yer vermeleri vb. nedenler Cemal Süreya'nın sanal ortamda aşk konulu şiirler yazan bir şair tipine dönüştümesine yol açabilir. Bununla birlikte başkalarının yazılmış sözlerin neden Cemal Süreya'ya atfedilmiş olduğu da üzerinde düşünülmesi gereken bir durumdur. Bu konuda da birçok olası neden öne sürülebilir. Aşk konulu sözler yazan birilerinin Cemal Süreya ismini taşıdığında söylediklerinin nasıl bir tesirde bulunacağını merak etmeleri, birilerinin okudukları sözün Cemal Süreya'ya ait olduğu düşüncesine kapılmaları vb. nedenler söz konusu tipin oluşmasına zemin hazırlamış olabilir. Bahsedilen nedenlerden en kuvvetle muhtemel olanı, okurun/alımlayıcının okuduğu/dinlediği ve sevdiği bir şiiri daha az ya da duymadığı bir şair yerine imgeleminde önemli bir yer etmiş şaire aitmiş gibi bilinçli ya da bilinçsiz göstermesidir.

Öte yandan sanal ortamda farklı şair tiplerinin de ortaya çıktığını söylemek olanaklıdır. Örneğin aşk konulu şiirlerin yanı sıra hayata ve dostluğa dair sözleri dile getirmek için Mevlana; yine aşk konulu şiirlerin yanı sıra özlemi dile getiren şiirsel bir tipe dönüşmüştür.

Cemal Süreya ve Mevlana örneğinde olduğu gibi sanal ortamda pay-

laşılan birçok şiirin Can Yücel imzası taşıdığı, ama bu şiirlerin birçoğunun da Can Yücel'e ait olmadığı söylenmelidir. Bu noktada daha dikkat çekici olan nokta, Can Yücel'e atfedilen şiirlerin, onun şair kimliğiyle, şiirleriyle ve şair imgesiyle örtüşmeyen nitelikte olmalarıdır. Can Yücel'in aykırı, başkaldırı içeren asi şiirlerinin karşısında sanal ortamda Can Yücel'e atfedilen şiirlerde hayata dair öğütler içeren bilge bir söylem vardır. "Kadın Dediğin" (<http://asksiirleri.web.tr/can-yucel-siirleri/kadin-dedigin>), "Erkek Dediğin" (<http://disciplina.blogcu.com/erkek-dedigin-kadin-dedigin-can-yucel-ideal-erkek-ideal-kadi/9495575>), "Bağlanmayacaksın" (<http://www.sarki-sozleri.net/can-yucel-baglanmayacaksin>) başlıkları ile Can Yücel'e atfedilen şiirlerde aşka, insan ilişkilerine ve yaşama dair önerilerde bulunulur. Bu bağlamda, ileri sürülen düşüncenin somutlanabilmesi için Can Yücel'e atfedilen bahsedilen şiirlere benzer bir içeriğe sahip olan "En Önce ve İlla ki Sağlık Olsun!..." şiir den örnek bir bölüm alıntılanabilir:

Öyle sabah uyanır uyanmaz yataktan fırlama.

Yarım saat erkene kurulsun saatin.

Kedi gibi gerin, ohh ne güzel yine uyandım diye sevin...

Pencereni aç, yağmur da olsa, fırtına da olsa nefes al derin derin.

Yüzüne su çarpma, adamakıllı yıka yüzünü serin serin.

Geceden hazır olsun, yarın ne giyeceğin.

(http://www.bahcecik.org.tr/habergoster.asp?haber_id=41)

Balççek İlter de, "Başbakan Erdoğan'ın duvarındaki şiir sahte" başlıklı köşe yazısında, Can Yücel'e

yanlışlıkla atfedilen şiirlerin yaygınlaşmasına dikkat çeker. Bahsedilen durum, "Başbakan Erdoğan"ın duvarında Can Yücel imzası taşıyan, ama ona ait olmayan bir şiirin bulunmasına kadar ilerlemiştir. İlter'in bahsettiği şiirden bir bölüm şöyledir:

Farkında olmalı insan

Kendisinin, hayatın, olayların, gi-dişatın farkında olmalı.

Farkı fark etmeli, fark ettiğini de fark ettirmemeli bazen

Bir damlacık sudan nasıl yaratıldığını fark etmeli

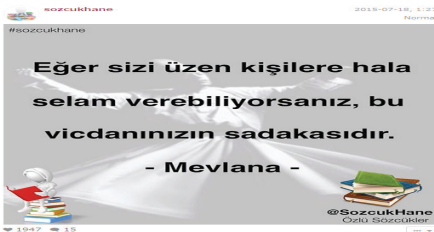
Anne karnına sığarken dünyaya neden sığmadığını ve en sonunda, bir metrekairelik nasıl sığmak zorunda kalacağını fark etmeli.

(<http://www.haberturk.com/yazarlar/balcicek-ilter/220183-basbakan-erdoganin-duvarindaki-siir-sahte>)

Can Yücel'e atfedilen yukarıdaki şiirde de, daha önce belirtildiği gibi, yaşama, insan ilişkilerine dair insanlara hikmetli sözlerde bulunma ihtiyacı duyulmaktadır. Paradoksal bir şekilde şiirlerindeki söylemin karşıtı şiirlerin Can Yücel'e atfedilmesi ironik bir durumdur. Can Yücel ailesinin Can Yücel'e ait olmayan bu tür şiirlerle ilgili düşünceleri de dikkat çekicidir: "İnsanlar söyleyemediklerini düşündüklerini, ama anlatamadıklarını, söylemekten çekindiklerini Can Yücel imzasıyla ortaya çıkarıyorlar. O yüzden sesimizi çıkarmıyoruz." (<http://www.haberturk.com/yazarlar/balcicek-ilter/220183-basbakan-erdoganin-duvarindaki-siir-sahte>). Can Yücel'in ailesinin söyledikleri bu makalenin konusu olan tipleşme kavramını destekleyici bir niteliğe sahip olması açısından önemlidir. Can Yücel, gerçek şair kimliğinin yanı sıra,

yaşama dair bilgelikle dolu şiirler yazan bir şair tipine dönüşmüştür. Diğer taraftan ileride değinilecek sanal ortamda paylaşılan şiirlerde bulunan anonimleşme durumu da Can Yücel'in ailesinin sözlerinde ortaya konur.

Cemal Süreya ve Can Yücel gibi Mevlana da var olan gerçek şair kimliğinin yanı sıra bir şair tipine dönüşmüştür. Bir internet sitesinde Mevlana'ya atfedilen "Dost Dediğin" adlı şiir, onun hayat ve dostluğu dile getiren bir şair tipine dönüştüğünü göstermesi bakımından dikkat çekicidir: "Sevilecek biri olmadığın zamanlarda bile Seni Sevmeli.../Sarılnacak biri olmadığın zamanlarda bile Sana sarılmalı.../Dayanılmaz olduğun zamanlarda bile Sana Dayanmalı../Dost dediğin; fanatik olmalı;/Bütün dünya seni üzdüğünde Sana moral vermeli,/Güzel haberler aldığında seninle dans etmeli,/Ve ağladığında, seninle ağlamalı.../Ama hepsinden daha çok;/Dost matematiksel olmalı;/Sevinci çarpmalı.../Üzüntüyü bölmeli.../Geçmiş çıkarmalı.../Yarını toplamalı.../Kalbinin derinliklerinde ihtiyacı hesaplamalı.../Ver her zaman Bütün parçalardan daha büyük olmalı.../İşi bitince seni bir tarafa atmamalı." (<http://www.biliyormusun.net/Guzel-Yazilar.aspx?index=26>) Bahsedilen çerçevede Mevlana'ya atfedilen bir diğer örnek de şöyledir

(http://websta.me/p/1031396548530217053_1681963399)

Gösterilmeye çalışıldığı gibi birincil sözlü kültürde olduğu gibi ikincil sözlü kültürde de belirli bir şair tipinin oluştuğunu düşünebiliriz. Her iki kültürde de şair tiplerine rastlanması ilk olarak Ong'un ileri teknoloji çağında da birincil sözlü kültüre ait izlerin bulunabileceği yönündeki savını kanıtlar niteliktedir. İkinci olarak Oğuz'un, Karac'oğlan gibi halk şairlerinin kültürel bir tip olabileceği yönündeki varsayımını da güçlendirebilecek bir içeriğe sahiptir. Ancak bu noktada birincil sözlü kültürde rastlanan şair tipleriyle ikincil sözlü kültürde karşılaşılan şair tipi arasında temelli bir fark olduğu söylenmelidir. Bahsedilen fark ise birincil sözlü kültürde Karac'oğlan gibi şairlerin gerçekten yaşadığı yönünde elde bir kanıtın olmaması ve dolayısıyla bu gibi şairlere ait olduğundan emin olunan bir yazılı eserle karşılaşılmamasıdır. Oysa ikincil sözlü kültürde yaşadığından emin olunan bir şair ve onun olduğundan kuşku duyulmayan bir yazılı eser ya da eserler mevcuttur. Bu anlamda eğer geleneksel edebiyatla benzerlik ilişkisi kurulacaksa bu ilişki ikincil sözlü kültürdeki şair tipleriyle divan şairleri arasında kurulabilir. Divan şairleri yazılı bir esere sahip olmalarına karşılık sözlü kültüre ait sayılabilen cönklerde, şairlerin divanlarında yer almayan şiirlere rastlanmaktadır (Gürbüz, 2012). Bu konuda Hatâyî örnek gösterilebilir. Cönk ve mecmualarda Hatâyî mahlaslı, fakat söyleyeni belli olmayan birçok şiir bulunmaktadır. Muhsin Macit, söz konusu durumu, "Sünni geleneğin göz ardı etmesiyle geriye itilen divan şairi Hatâyî'nin, Kızılbaşların duygularını çok dokunaklı biçimde şiirleştiren Şah Hatâyî kimliğine" dönüştüğü şeklinde açıklar (<http://www.>

turkedebiyatiisimlersozlugu.com/index.php?sayfa=detay&detay=6086). Bahsedilen çerçevede, yazılı bir esere sahip olan modern şairin bu eserlerinde yer almayan şiirlere sanal ortamda yer verilmesi bahsedilen koşutluğu meydana getirir.

Bu bağlamda sanal ortamda, tipleşme olgusunun dışında bir başka durumun varlığından da söz edilebilir. Bahsedilen durum, bir şairin şiirinin başka bir şaire atfedilmesidir. Söz konusu durum, sanal ortamlarla cönkler arasında bir paralellik kurulabilmesine olanak tanır. Mehmet Gürbüz'ün "Sözlü Kültür Geleneğinde Bir Divan Şairinin İzleri: Cönklerde Nâbi" makalesinde dile getirdiği gibi cönklerde bir şiir kolaylıkla bir şair adına kayıtlı olabilmekte, şiirlerde kimi farklılıklar görülebilmekte ya da verilen bilgilerde yanlışlıklar ortaya çıkabilmektedir. Gürbüz, cönklerde Nâbi'nin Divan'ında yer almayan şiirlerin bulunduğunu dile getirir (2012: 58-59). Nasıl ki cönklerde bir şairin şiiri başka bir şaire kolaylıkla atfediliyorsa aynı durum sanal ortamda da gerçekleşmektedir. İleri sürülen düşüncüyü somutlaması açısından Murat Başaran'ın aşağıdaki sözleri örnek gösterilebilir:

Edip Cansever 1986'da ölmüş... Ben bu satırları 90'ların ortalarında yazdım. Yangının Adı Leyla kitabımda, Aşk Belki yazımın son satırları:

"Aşk..

Tarifini sorsalar;

Her baktığımda ilk defa görüyormuşum gibi...

Az kalsın ölüyormuşum gibi..."

Bu satırları kullanan bir vatandaş bir gsm şirketinin sevgililer gününde derece almış. Google hazretlerinden öğrendim. Helali hoş olsun deyip güldüm geçtim... Bu satırlar ve

satırların yer aldığı "Aşk Belki" isimli yazım, birçok sitede başka isimlerle yayımlandı. Kiminde lütfedip imzayı koydular. Kimi arsızca ucundan kıyısından değiştirerek aforizma tüccarlığı yaptı. Fakat bu ara Edip Cansever imzasıyla şu satırlar dolaşıyor internette: "Öyle bir çık ki karşıma, her baktığımda ilk defa görüyormuşum gibi, az kalsın ölüyormuşum gibi hissedeyim seni." Bir vatandaş çıkıp Edip Cansever'in kitaplarında bu satırları bana gösterebilir de, "Ulan o yıllarda farkında olmadan beynime kazımış, kendimin zannedip sonra utanmadan yazmışım" diye itirafta bulunayım:) (<http://mobil.star.com.tr/mobildetay.asp?Newsid=1040825>)

Alıntılanan sözlerde bir şaire ait ürünün bir başka şaire ait gösterilme durumunun da cönklerle paralel bir niteliği olduğu öne sürülebilir. Nitekim tıpkı sanal ortamda Edip Cansever'e değil Başaran'a ait şiirlerin görülmesi gibi. Halktan kesimler bir şairin ürünlerini bir başka şaire atfederler.

Bazen de kime ait olduğu bilinmeyen bir şiir, üslubunu anımsatan ünlü bir şaire atfedilir. İfade edilen durumun, Gregory Justanis'in vurguladığı gibi kelimelerin metalaştığı, yazarların mülkiyetindeki metalara dönüştüğü düşünülen bir dönemde (2012: 152) gerçekleşmesi ilginçtir. Çünkü böylelikle şiirler ya da mısralar şairin mülkiyetinden çıkmış, tipleşmiş bir figüre ait kılınmıştır. Bu noktada şiire ait mülkiyet kavramının sanal ortamlarda yok edildiği söylenebilir. Cemal Süreya, Can Yücel ve Mevlana gibi şairlere ait olmadığı hâlde onlara atfedilen ve birçok kez kime ait olduğu bilinmeyen şiirlerle söz konusu şairlerin ismi yaşayan şairlere gönderimde bulunmanın yanı sıra aynı zamanda mahlasa benzer bir işleve bürünür.

Sonuç olarak bu makalede ilk olarak sanal ortamda Cemal Süreya, Can Yücel ve Mevlana gibi şairlerin şiirlerinin paylaşılma yoğunluğuna dikkat çekilmiş ve bu paylaşımlardan çoğunun iddia edildiğinin aksine bu şairlere ait olmadığı vurgulanmıştır. Söz konusu durumun anlamlandırılma sürecinde ise Ong'un birincil sözlü kültür ve ikincil sözlü kültür ve Oğuz'un sözlü kültür içinde gerçekleşen "tipleşme" kavramlarına başvurulmuştur. Oğuz'dan yola çıkılarak birincil sözlü kültür içinde şairlerin belli işlevlere karşılık gelen tiplere dönüştüğü ortaya konmuştur. Bununla birlikte Ong'un ileri teknoloji çağında birincil sözlü kültüre ait izlerin bulunabileceği yönündeki savı temel alınarak benzer bir tipleştirme durumunun sanal ortamda paylaşılan şiirlerde de görüldüğü ileri sürülmüştür. Buna göre şairler, gerçek şiirlerinin ve şair kimliklerinin yanı sıra bir işlevi yerine getiren şair tiplerine dönüşmüşlerdir. Bu bağlamda genel olarak, aşk ve ayrılık konulu şiirler için Cemal Süreya; aşk konulu şiirlerin yanı sıra hayata ve dostluğa dair sözleri dile getirmek için Mevlana; hayata dair öğütlerde bulunmak için Can Yücel şiirsel bir tipe dönüşmüştür. Makalede cönklerdeki divan şairlerine ait bir şiirin kolaylıkla başka bir şaire atfedilme ve şiirlerin orijinal hâlinin değiştirilme durumunun sanal ortamlarda da geçerli olduğu konusuna dikkat çekilmiştir. Bu bağlamda her ne kadar şiirlerin üretildikleri uzamlar, koşullar değişse de yapılan eylemler arasında bir paralellik ve süreklilikten söz edilebileceği vurgulanmıştır. Makalede son olarak yazarı bilinmeyen şiirlerin söz konusu şairlere atfedilmesi ya da yazdıkları şiirlere bu şairlerin isminin

yazılması durumu "şiirsel mülkiyet"nin yitimi olarak anlamlandırılmıştır.

NOTLAR

- 1 Lorenzo Renzi'in "Şiir Nasıl Okunur?" adlı yazısında "Gençler şiire açlık duymuyorlar" sözünden, "Bizim düşündüğümüz şiire açlık duymuyorlar", anlamının çıkarılması gerektiğini iddia eder. Onun bu düşünceleri ileri sürülen savı destekler niteliktedir (Renzi, 1982: 20).

KAYNAKLAR

- Başaran, Murat. "‘Özlü’ Edebiyat Yalanları". (02 Temmuz 2015) 23 Temmuz 2015 <<http://mobil.star.com.tr/mobildetay.asp?Newsid=1040825>>
- Gürbüz, Mehmet. "Sözlü Kültür Belleğinde Bir Divan Şairinin İzleri Cönklerde Nâbi", *Millî Folklor* 95 (Güz 2012): 54-63.
- İlter, Balççek. "Başbakan Erdoğan'ın duvarındaki sahte şiir". (15 Temmuz 2009) 26 Ağustos 2015 <<http://www.haberturk.com/yazarlar/balcecek-ilter/220183-basbakan-erdoganin-duvarindaki-siir-sahte>>
- Justanis, Gregory. *Kurgu Hedef Tahtasında: Edebiyatın Savunusu*. Çev. Çiçek Öztekin. İstanbul: Koç Üniversitesi Yayınları, 2012.
- Macit, Muhsin. "Şâh İsmail, Hatâyî", *Türk Edebiyatı İsimler Sözlüğü*, 19.12.2015. <<http://www.turkedebiyatiiisimlersozlugi.com/index.php?sayfa=detay&detay=6086>>
- Oğuz, Öcal. "Birincil Sözlü Kültür Çağı ve Karacaoğlan Şiiri", *Millî Folklor* 58 (Yaz 2003): 31-38.
- Ong, Walter J.. *Sözlü ve Yazılı Kültür: Sözün Teknolojileşmesi*. Çev. Sema Postacıoğlu Banon, İstanbul: Metis Yayınları, 2003.
- Renzi, Lorenzo. "Şiir Nasıl Okunur?", Çev. Tahsin Yücel, Çağdaş Eleştiri 4 (Haziran 1982): 20-28.
- Sheridan, R. Aslıhan (2008). "Köroğlu, Karacaoğlan ve Pir Sultan Abdal Şiirine Birincil Sözlü Kültür Bağlamında Bakmak: Tarihsel Kişiler mi Sözlü Kültür Tipleri mi?", *Millî Folklor* 7 (2008): 50-59. <<http://www.canyucel.org/kadin-dedigin.html>> <<http://www.biliyormusun.net/GuzelYazilar.aspx?index=2>> <<https://eksisozluk.com/cemal-sureyaya-ait-olmayan-dizeler--4466760>> <<https://instagram.com/p/4ZVoYsuP-A/?taken-by=siirsokaktadir>> <<https://instagram.com/p/4orBGOuPxS/?taken-by=siirsokaktadir>> <<https://instagram.com/p/4VTO7KOP3L/?taken-by=siirsokaktadir>> <http://websta.me/p/1031396548530217053_1681963399>